

ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТІЯНИ-БАПТИСТИ (ЄХБ) У МЕЖАХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ІДЕЇ "ГЛОБАЛЬНОГО ДІАЛОГУ"

У статті порушено тему толерантності як засадничого принципу реалізації "глобального діалогу" в теософії та на профанному рівні релігійної практики. Наголошено ключову роль у даному процесі ідеології екології та "нового гуманізму". Доведено, що в силу амбівалентності сучасних культурологічних зрушень такого плану перспектива є цілком досяжною шляхом глобального діалогу ЄХБ зі спектром релігійних реалій загалом і містичними культурами зокрема.

Ключові слова: Євангельські християни-баптисти, містичні культури, релігієзнавство, "новий гуманізм".

Постановка проблеми. Масштабні філософські трансформації останніх десятиліть, викликані логікою як історичних зрушень, так і внутрішнього поступу знання, призвели до "побутовізації" суто теоретичних конструктів та їх безпосереднього включення до конфесійної і культурної практики євангельських християн-баптистів (далі – ЄХБ). Зокрема ідея толерування "інакшості" як неогуманістичний, а відтак і культурологічний концепт і практика невідворотно призводить до узвичаєння співіснування з новими релігійними течіями (містичними культурами) як єдиного можливого способу розвитку, оскільки на побутовому рівні останні культивують той самий прикладний моралізм, екологічні та гуманістичні підходи до практики життя, що й релігія ЄХБ. У зв'язку з останньою тезою актуалізується факт суто культурологічної модернізації інтерпретації християнською євхаристичною еклезіологією містичних культів із усіма контентами їхньої інтелектуальної реалізації та, головним чином, релігійністю.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. У загальнохристиянському контексті дані питання розглядалися в роботах С. Аверенцева, В. Болотова, Л. Карсавіна та ін. В Україні цю проблематику досліджують Т. Горбаченко, В. Єленський, М. Закович, Є. Козленко, А. Колодний, Л. Конотоп, О. Саган, О. Сарапін, Г. Серета, В. Харковщенко та ін.

Розв'язання означеної проблеми вимагає також опертя на канон, який бачиться нами як цілісність специфічних рівноправних конструктивних елементів – від Нового Заповіту та його античних предтеч (платонізм, аристотелізм) і патристичних тлумачень (Тертуліан, Ориген, Св. Августин) до дослідницьких потрактувань минулого століття (Г. Арентт, В. М. Арестов, А. Печчеї) та сучасних інтерпретацій (Л. В. Губерський, В. І. Лубський, В. М. Петрик, С. В. Санніков, В. І. Шинкарук та ін.).

Метою статті є з'ясування можливості як такої толерування християнською спільнотою ЄХБ "кардинально протилежної" релігійності на користь "глобального діалогу" та спільного долання реальних глобальних катастроф.

Виклад основного матеріалу. Багатовікове співіснування містичних культів поряд із межами християнської міфології по суті забезпечує існування феномену свободи вибору, ревно культивованого на рівні культури цією ж міфологією. Водночас адепти містичних культів у віросповідній діяльності часто менш інсинуативні та преферентивні у своїх внутрішніх стосунках до зовнішньої християнської благодійної віросповідної діяльності за тих, хто афішує себе християнами. Натомість представники традиційного християнського середовища є складним неоднорідним явищем, у середині якого чітко простежуються групи, що: свідомо ігнорують положення християнського канону як застарілі; поширюють їх як утопічні, але достойні ідеали; використовують християнський канон для збагачення чи забезпечення впливу на перебіг подій тощо. Тобто, розходження на рівні віровчення обертаються своєю протилежністю на рівні практики життя. Отже, конструктивний "глобальний діалог" мав би зосередитися на філософсько-практичних аспектах проблем, змінюючись відповідно до ситуативної тенденції, а протиріччя в міжконфесійних стосунках мало долатися у культурній практиці, коли християнська койнонія із теоретичних міркувань обертається на побутову всезагальну толерантність.

Осягаючи цей парадокс уже Платон стверджував, що звання справжнього Мудреця має бути "монополією розумно терпимих", наголошуючи, що мудрість передбачає, насамперед, раціональну толерантність у всіх сферах, включно з релігійною. Арістотель теж підносив благо "терпимості досвідчених", котре гідні мусять не лише набувати в собі, а й щодня втілювати в практику життя. Саме про це (враховуючи "поглинання" ним філософських позицій Платона та Арістотеля) говоритиме згодом Е. Кант, обґрунтовуючи власні етичні погляди: "Ось чому поблажливіше і справедливіше буде сказати, що *дейст* вірить в Бога, а *теїст* вірить в живого Бога (*summam intelligentiam*)" [1: 381]. Тобто, одна справа – абстрактна толерантність, а зовсім інша – конкретне толерування як чин за певних обставин.

Про терпимість як початок всякого дискурсу та гарантію "божественного" в існуванні "мудрих бесід" говорить Тертуліан. Бог є поблажливістю і для Оригена, оскільки "...поблажливістю і самим потягом до

поблажливості творить". Так само й Августин Аврелій стверджує, що лише "благодійним мудрецам" буде дана милість "розвивати добро для Граду Божого", оскільки вони спроможні виявити добро і в тих контекстах реальності, котрі під упередженим суб'єктивним кутом зору видаються вартими відторгнення.

Згодом саме у цьому сенсі дослідники відзначали притаманну віровченню ЄХБ психологічну стійкість Так, В. Арестов наголошує на наявності очікування вічного життя як "кінцевої мети", маючи на увазі зміщення акцентів із "есхатологічної надії" (що допускає можливість "нездійснення") на реальну перспективу вічного добра в "загробному житті" як новий етап культурної еволюції [2: 88].

Нині С. Санніков має всі підстави означити сучасне як епоху, коли невідомо, що переважає у культурному вакуумі – "християнство, що прийняло в себе язичницькі деталі, чи язичництво, що поглинуло християнське віровчення" [3: 329], а новітня філософія визначає подолання субстанціалізації зла істотною проблемою культури, що актуалізує, насамперед, опозицію між "радикальним" (самосвідомим і самоцільним) і "банальним" злом (пов'язане з ніцими сторонами людської вдачі та вадами соціального устрою), тобто деестетизацію та десакралізацію теодіцеї й антроподіцеї. Але моральні та практичні програми містичних культів навіть із найбільш негативною репутацією (за А. Колодним) хоч і позначені прагматизмом та егоїзмом, ніяк не випадають із загальноприйнятних уявлень про типові культурологічні риси людського характеру. Тому (за В. Петрик) образи диявола та адептів відповідної релігії доцільно трактувати християнською еклезіологією, виходячи з того, що ні те, ні інше не позначені якоюсь особливою позагуманістичною чи позакультурною "власною специфічною ницістю". І якщо, до прикладу, у віровченні та конфесійній практиці тих же ЄХБ образ диявола постає лише як притаманний різною мірою кожній людині внутрішній "універсальний "наклепник та обвинувач", вірні цих "несумісних" учень можуть вести конструктивний діалог на рівні життєвої практики [4: 69].

Людській природі в культурній нормі властивий постійний, поступовий і кропіткий пошук розв'язання низки прикладних проблем, як то: "як жити?", "заради чого?" тощо. Внутрішній дисонанс між згаданими нормами у самій людині у поєднанні з інспірованим цим же дисонансом інтенсивним впливом людини на оточуючий світ породили явище т. з. науково-технічної революції, завдяки чому людина набула величезних промислових можливостей і потреб виробляти і споживати об'єкти для власного задоволення, та, водночас, "втягуючи сама себе в ганебне коло, якому не видно кінця" [5: 37]. Виснуваний на цих засадах глобальний соціум у межах сформованого ними ж нагально необхідного інформаційного буття загалом та інформаційного простору зокрема породив "справжню повинь найбезглуздіших та відверто антилюдських уявлень" [6: 74], що створюють у масовій свідомості спрощений зразок життя, регульований примітивним набором правил, незастосовуваних у реальному житті, більше того, нав'язуючи вже готові зразки поведінки, що призводить до деградації в людині інтуїції, фантазії, творчості. Історичний часопростір фактично міфологізувався і то на користь сакралізації антикультурного зла.

Як первинна цілісна форма пізнання міфологічний спосіб пізнання світу є екологічним для людської психіки, але сучасні засоби масової інформації дають необмежені можливості для маніпуляції ним, порушуючи баланс інформаційного обміну й екологію масової свідомості. Саме так виявилася ганебна практика узаконювання "зла, котре неможливо перемогти", практично його сакралізації, що разом із науково-техногенним потенціалом сучасних буття та простору може інспірувати факт того, що від суспільства, яке йде шляхом легалізації окремих різновидів ганьби, нічого не залишиться. Саме про це застерігав К. Г. Юнг, наголошуючи, що "ми значно краще захищені від неврожаїв, повеней, епідемій, ніж від нашої власної духовної неповноцінності" [7: 515].

Протестантизм (за М. В. Рудаковим) свого часу став одним із першопоштовхів до формування "чистого", відповідного людській природі інформаційного середовища шляхом створення та поширення суб'єктивної христологічної інформації (Євангелізація та служіння) [8]. Нині (за М. Балаклицьким) надзавданням масово-інформаційної діяльності, зокрема й українських протестантів є перетворення суспільства за біблійним зразком, що виявляється, здебільшого, у войовничому пафосі проти окултного та аморального медіа контенту, вигідного для субстанціалізації антикультурного зла, та в амбівалентності сприйняття мас-медіа (позитивна оцінка технологічного поступу і широке використання комунікаційних засобів у місіонерській роботі сусідить із послідовною критичною рефлексією над сутністю та ефектами роботи ЗМК) [9]. Свідому та навіть культивовану непрофесійність інформаційної діяльності представників ЄХБ наголошує і М. Черенков ("Якщо у відповідності зі Святим Письмом уважати, що християни постійно перебувають на полі духовної битви, от виходить так, що вони все ще партизанять на війні, яка вже давно скінчилася") [10].

Та коли зауважити, що всесвітня амбівалентність реальності об'єктивно інспірована амбівалентністю людської інтенсивності, ефективності та потенціалу в діях і, насамперед, характеристиками самої людської природи, то консервативна обмеженість і "відсталість" інформаційного середовища спільноти ЄХБ є екологічно виправданими. Замість професійно на рівні новітніх міфів відроджувати стародавні жахи, поховані ідеями гуманізму та екології, та навіювати настрої страху та жорстокості, що є зручним для потреб естетизації антикультурного зла, віруючі ЄХБ акцентують наявні поряд потребуючі поваги,

терпіння, поблажливості, розуміння та піклування "просто світ природи" і "просто світ людей", що є необхідним для потреб естетизації культуроцентричного добра.

Висновки. Будучи найбільш точним наступником фундаментальних етичних позицій християнства (коректності, компетентності, солідарності, консолідації, комунікабельності, компромісу, комунікації і, найголовніше, толерантності) на побутовому рівні, сучасні адепти ЄХБ зрідим прикладом доводять цілковиту логічність і "практичність" християнського канону в культурі на рівні "здорового глузду". Їх досвід дає змогу розгорнути глобальний діалог (навіть між такими формально непримиримими групами як традиційне християнство та неорелігійний містицизм) "знизу", заснувавши його не на теоретично вибудованій традиційній ідеологічній ксенофобії (наприклад, у стосунках із містичними культурами), а на затребуваній практикою сьогодення універсальних екологічності, гуманності, культурності та релігійності як таких.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант ; [пер. с нем. Н. Лосского ; сверен и отредактирован Ц. Г. Арзаканьяном и М. И. Иткиным ; примеч. Ц. Г. Арзаканьяна]. – М. : Мысль, 1994. – 591 с.
2. Арестов В. Н. Баптизм без маски : критика идеологии и практики современного баптизма / В. Н. Арестов. – Х. : Вища школа, 1983. – 121 с.
3. Санніков С. В. Огляд історії християнства : [навч. посібник] / С. Санніков. – К. : Світ знань, 2007. – 720 с.
4. Петрик В. М. Демонологія : еволюція та сучасний стан : [навч. посібник] / В. М. Петрик, В. В. Остроухов. – К. : Кондор, 2005. – 192 с.
5. Печчеи Аурелио. Человеческие качества / Аурелио Печчеи. – М. : Прогресс, 1980. – 312 с.
6. Історія релігії в Україні : [у 10 т.]. – Т. 8 : Нові релігії України / [за ред. проф. А. Колодного]. – К. : Укр. видав. консорціум, 2010. – 828 с.
7. Юнг К. Г. О психологии восточных религии и философии / К. Г. Юнг. – М. : Медиум, 1994. – 71 с.
8. Рудаков М. В. Теоретические измерения глобализации. Триумф и кризис протестантизации в эпоху Нового времени / М. В. Рудаков // Матер. междунар. конф. "Глобализация и страны Востока". – Липки, ИВРАН, 2007. – С. 93–98.
9. Балаклицький М. Суперечливий образ комунікаційних технологій у публіцистиці українських протестантів [Електронний ресурс] / М. Балаклицький // Путь. – Режим доступу : <http://www.asd.ua/archives/1188296741>.
10. Черенков М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм : Генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності : [монографія] / М. М. Черенков. – Одеса : Християнська просвіта, 2008. – 566 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kant I. Kritika chistogo razuma [Critique of Pure Reason] / I. Kant. – M. : Mysl', 1994. – 591 s.
2. Arestov V. N. Baptizm bez maski : kritika ideologii i praktiki sovremennogo baptizma [Baptist Unmasked : the Ideology of Modern Baptists' Practice Criticism] / V. N. Arestov. – KH. : Vyshcha shkola, 1983. – 121 s.
3. Sannikov S. V. Ohliad istoriyi khrystyianstva [The Christianity History Review] : [navch. posibnyk]. – K. : Svit znan', 2007. – 720 s.
4. Petryk V. M. Demonolohiia : evoliutsiia ta suchasnyy stan [Demonology : Evolution and Current Status] : [navch. posibnyk] / V. M. Petryk, V. V. Ostroukhov. – K. : Kondor, 2005. – 192 s.
5. Pechchei Aurelio. Chelovecheskie kachestva [Human Qualities] / Aurelio Pechchei. – M. : Progress, 1980. – 312 s.
6. Istoriia relihii v Ukraini [History of Religion in Ukraine] : [u 10 t.]. – T. 8 : Novi relihii Ukrainy [New Religions Ukraine] / [za red. prof. A. Kolodnoho]. – K. : Ukr. vydav. konsortsium, 2010. – 828 s.
7. Yung K. G. O psikhologii vostochnykh religiy i filosofii [On the Psychology of Eastern Religion and Philosophy] / K. G. Yung. – M. : Medium, 1994. – 71 s.
8. Rudakov M. V. Teoreticheskie izmereniya globalizatsii. Triumf i krizis protestantizatsii v epokhu Novogo vremeni [The Theoretical Dimension of Globalization. Triumph and Protestantism Crisis in the New Time] / M. V. Rudakov // Mater. mezhdunar. konf. "Globalizatsiya i strany Vostoka" [Proceedings of the International Conference "Globalization and Countries of the East"]. – Lipki, IVRAN, 2007. – S. 93–98.
9. Balaklytskyi M. Superechlyvyy obraz komunikatsiynykh tekhnologiy u publitsystytsi ukraiyinskykh protestantiv [The Controversial Image of Communicational Technologies in the Ukrainian Protestants' Journalism] [Elektronnyy resurs] / M. Balaklytskyi // Put [Way]. – Rezhym dostupu : <http://www.asd.ua/archives/1188296741>.
10. Cherenkov M. Yevropeys'ka reformatsiia ta ukraiyins'kyi yevanhel's'kyi protestantyzm : Henetyko-typolohichna sporidnenist' i natsional'no-identyfikatsiyni vymiry suchasnosti [European Reformation and Ukrainian Evangelical Protestantism : Genetic and Typological Affinity and National Identity Dimensions of Modern Age] : [monohrafiia] / M. M. Cherenkov. – Odesa : Khrystyians'ka prosvita, 2008. – 566 s.

Матеріал надійшов до редакції 18.05. 2015 р.

Марченко Я. Ю. Євангельские христиане-баптисты (ЕХБ) в рамках цивилизационной идеи "глобального диалога".

В статье затронута тема толерантности как основополагающего принципа реализации "глобального диалога" в теософии и на профанном уровне религиозной практики. Отмечена ключевая роль в данном

процессе идеологии экологии и "нового гуманизма". Доказано, что в силу амбивалентности современных культурологических сдвигов такого плана перспектива вполне достижима путем глобального диалога ЕХБ со спектром религиозных реалий в целом и мистическими культурами в частности.

Ключевые слова: Евангельские христиане-баптисты, мистические культы, религиозоведение, "новый гуманизм".

Marchenko Ya. Yu. Evangelical Christians-Baptists (ECB) within the Civilizational Idea of the "Global Dialogue".

The article touches the tolerance as a fundamental principle of the "global dialogue" implementation in theosophy and on the profane level of the religious practice. The key role of this process belongs to the ecology and "new humanism" ideology. It is proved that by the ambivalence virtue of modern cultural shifts that plan perspective is quite achievable through the global dialogue with the spectrum Baptist religious realities in general and mystical cults in particular. It is concluded that modern adepts of Evangelical Christian Baptism prove with their example the consistency and "practicality" of the Christian canon in the culture on the level of the "common sense".

Key words: Evangelical Christians-Baptists, mystical cults, religious studies, "new humanism".